

Orvosi kifejezések Bolyai János írásaiban

Bolyai János kéziratos hagyatékában — melynek anyagát Benkő Samu sok évig tartó munkával rendszerezte, részletekbe menően tanulmányozta, és a kutatók, valamint a nagyközönség számára közzétette¹ — számos orvosi szakszó és kifejezés fordul elő. Ezeknek az orvosi kifejezéseknek és műszavaknak a számbavételére és elemzésére érdemes figyelmet fordítanunk egyrészt azért, mert ezzel Bolyai János érdeklődésének eddig kevésbé ismert területét körvonalazhatjuk, másrészt pedig azért, mert a nagy matematikus ilyen irányú érdeklődését egy általánosabb szemlélet keretében összefüggésbe hozhatjuk nyelvi és nyelvtudományi ismereteinek és idevágó elméleti tevékenységének körével.

Bolyai János sokat betegeskedett. Különösen életének utolsó évtizedében. A betegség fogalma — mint följegyzéseiből és leveleiből kilálglik² — Bolyai Jánost egyetemesebb vonatkozásban állandóan foglalkoztatta. Küszködése, a betegséggel való viaskodása, sajátos idegállapota miatt, különösen nyugtalanító lehetett számára. Ha levelet írt apjához vagy testvéröccséhez, Bolyai Gergelyhez, ha kérvényben esedett fiáért, Dénesért, vagy nehéz családi helyzete miatt jobb sorsra vágyódott, betegségének témája állandóan vissza-visszatért kézírataiban. Följegyzéseiből azonban kicsendül bizakodása, reménykedése is. Hitt a gyógyulás lehetőségében, és állhatatosan kereste azt. Nemcsak az orvosok segítségét kérte s vette igénybe, hanem ő maga is — elsősorban az empirikus gyógyászat egyes irányzatainak szellemében³ — kutatta és alkalmazni próbálta saját magán a gyógytényezők kedvező hatását, olyannyira, hogy egy idő után családtagjainak is szolgálhatott többféle empirikus gyógyászati tanáccsal.

Önéletrajzi följegyzéseiből, fogalmazványainak és kérvényeinek orvosi tárgyú szókincséből arra következtethetünk, hogy Bolyai János elég sokat olvasott orvosi dolgokról, és a matematika, a filozófia, a zene, a nyelvtudomány és a természet-tudományok több ága mellett figyelmét orvosi kérdések is lekötötték.

Miután 1833 nyarán végleg megvált a katonai pályától, és visszatért Marosvásárhelyre, életének hátralevő részében — mint említettem — sokat betegeskedett. Domáldi, majd marosvásárhelyi éveit alatti rövidebb vagy hosszabb ideig tartó betegségeiről, rendkívül fejlett önmegfigyelő képességének köszönhetően, pontos kórrajzi följegyzéseket hagyott az utókorra. Önészleléseit oly tökéletesen fogalmazta meg, hogy betegségeinek kórelőzményeit és az általános tünettant értelmező orvosainak sem sikerült jobban megragadniuk és tömörebben kifejezniük a lényegét. Ezekből a följegyzésekből a kórisme szinte azonnal adódik a mai orvos számára.

Az egyik, 1850-ben kelt levelében — amelyet kéziratból először Benkő Samu közölt (*Bolyai János vallomásai*. Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest, 1968) — a következőket fogalmazta meg (a kiemelések itt és a következő idézetekben tőlem): „Egyébarányt betegességem, mely miatt még tovább már nem merem, vagyis tartom tanácsosnak halasztani a kiadást, s mind csak materiale-gyűjtést, abban áll: hogy, minden egyébkényi tiszta és jó-vérűség mellett, a gyomrom nagyon gyenge, rossz — minek *fatalis* kísérői ismeretek —; főleg pedig az álom nem rendes, amennyiben, kivált ezelőtt, rengeteg álmatlan éjszakát töltöttem, a *lélek-éberség, elevenesség* miatt nem jöhetvén álom a szememre, s gyakran úgy virradván: mint lefeküdtem, vagy mi annál semmivel sem jobb, ha elszenderedem is, bármily melegben tartsam fejemet — mit belérögzött *csúsz*, vagyis *rheumatismusnak* tulajdonított —, a teteje azonnal meghül, és oly elevenen és terjedelmesen álmodom össze-vissza: hogy az oly álom nem frissítvén, fölébredve néha bágyatabb vagyok a lefekvésemkori állapotnál; s annak következtében *idegkimerültség* és csaknem folytonos *lázban* vagyok.“

Mint az idézett levélrészletből kitűnik, Bolyai János lelkiállapota jellemzésére több rokonértelmű kifejezést használt. Hasonlóképpen jegyezte föl a kolerának több rokonértelmű változatát is önéletrajzi írásában, abban a részben, amelyben öröksége sorsáról szól. Az anyai nagyanyja, Bachmann Juliánna családjának „Volt egy 8 ezer Rhfton eladott majorjuk a Szamos mellett; s egy tán 300 vékás derék, mindjárt a város mellett[ny] földjét [melyből egyedül egy kis háznép élhet(ett)] a bőséghez szokott, könnyen költött s férje halála után (a kereset forrása bedu-

gulván) s omló jövedelem megcsökkenvén, megszükülű özvegy nagyanyám zál(1)ogba akarván az azután főbíróvá lett s *cholerában* (*epe-mirigy, has-guttaités, hányó-hasmenés*, vagy rövidebben, helyesebben s nem kevésbé tisztességesen szólva: *hányó-fosásban*) meghalt hamislelkű Szentkirályi (tán?) tanácsosnak (senator) adni: ez egy hamislelkű s jóféle, de ártatlan, nem gyanakodó, együgyűségében oly gonoszságot még sem gondolt (fől sem tehetett) nagyanyám által (bár is a bibliát 3-szor olvasta át), észre nem vett facsaros pontot csusztatott be a vásárlevélbe, egyezménybe: mi szerént a föld maig is odamaradt (rekedett).“

Az 1858 augusztusában testvéröccséhez, Bolyai Gergelyhez írt levele hasonlóképpen több orvosi vonatkozású kifejezést tartalmaz: „Becses sorai az ágyban találtak, honnan még mindeddig sem kelhetek föl: ugyanis még a múlt héten egy éjjel a jobb lábszárom a bokámtól elkezdve megfájulván és dagadván, én azt előbb az ablaknál hálás következtébeni *hűdés* eredményének tartottam (minek kételyen kívül éppen sok hatása is volt rá); mások *ínrándulás* vagy egymásra *ficamodásnak* állították: de annyival inkább, hogy a másik lábszárom is vett, báris kisebb mértékben, részt belőle, aggódni kezdtem [...] gond fogott tehát, nehogy *vizkór* kezdete legyen: mire nézve *receptjeidet* mint igaz jóakaró testvéri indulatból folytatat, igen nagyon nagyon szívösön köszönöm; a *perjegyökérrel* éltem is; s talám éppen még nem is vagyok benne, báris könnyen megeshetik, hogy a szélén állás fenyeget a *fatális vizkór*nak.“

Az idézett szövegrészletekből világosan kitűnik, hogy Bolyai János tisztában volt az egyes orvosi kifejezések fogalmi tartalmával. Így ismerte a *fogékonyság* vagy *dispositio*, a *fertőzés* vagy *infectio* fogalmát a fertőző betegségek köréből. Ez derül ki 1855-ben apjához írt egyik leveléből is, melyben Péterfi Pál doktor gyógykezelésének eredményéről számol be: „Nagyon köszönöm a meglátogatni kívánást [...] a házom úgy ki van jól takarítva, tisztítva, s a *nyavalya* is nem hiszem, éppen érintkezés nélkül ragadós lenne, legalább a cselédem, ki egész idő alatt, mégpedig (az ók módja szerint) minden intésem mellett is, éppen nem valami különös vigyázattal s óvakodással minden szennyessel [...] járt, menten maradt; a Dr. is tapogatta *kiütéseimet* még meg sem mosdva mindenkor. — Azonban mégis azt hiszem hogy > < mértékben a *fogékonyság* vagy *dispositio* szerint, nemcsak minden nyavalya ragadó lehet, hanem olykor némely még a csupa hírére vagy gondolatjára is bajt kaphat, a *szellemi hatás* által. Többnyire leginkább nem kapja az el, ki, illő tisztaság mellett, legbátrabb; én ugyan a tisztaságot annyira kerestem, hogy szinte már csak a gúnyámhoz értem is, már megmostam a kezemet, egy nap talám 300-szor is; én hogy a többi gúnyámat semmiképp ne *inficiáljam*, az egész idő alatt, a fehérenemün kívül, mind csak ugyan egy gúnyát viselek. Állapotom némileg ugyan könnyebbedett, de még mind van *viszketegség*, naponta néha nagyon erős és iszonyú alkalmatlan, a *kénesős jódos kenőcs* maga is persze égést okozván [...]“

Fentebb idézett levelében Bolyai János, betegségének tárgyalása során, még a *kórananyag* kifejezést is használja: „[...]a testemben nem hiszem, több *kórananyag* legyen, miután semmi *kiütések* nem mutatkoznak.“

A *kórananyag* kifejezéssel kapcsolatban érdemes megjegyeznünk, hogy Semmelweis, a gyermekágyi láz kórlényegének fölismerője 1861-ben a *bomlott anyag* vagy *fertőző anyag* kifejezést használta orvosi tárgyú értekezésében, míg Bolyai János (más vonatkozásban ugyan) a nyelvi szempontból rövidebb *kórananyag* kifejezéssel élt 1855-ös levelében. Hasonlóképpen említést érdemel, hogy a magyar orvosi nyelv későbbi fejlődését előlegezve a máig érvényes *kiütés* kifejezést használta, holott majdnem a XIX—XX. század fordulójáig bizonyos bőrelváltozások jelölésére a hivatalos tankönyvek és kézikönyvek is a föltehetően nyelvújítási *küteg* szakkifejezést használták.

Másutt (1858. augusztus 8-án) Gergely öccsétől így tudakozódik: „A Te *köszvényi* (?) *jelenségedre* nézve, mert némi nyilalásokért koránt se vedd mindjárt a fejedbe, vagyis ne hiteds el magaddal, hogy no! már *podagrai* s *chyragrai* Haupt-Trefferre [főnyereményre] tevéل szert: mert az csupa Apádtól öröklött vagy átszivárgott (áldott?) *fekete hypochondria* volna: s az efféle baj nagyon könnyen ered, főleg *hűlésből*, kivált, ha izadt testet légvonat ér [...]“

Az *egészség*, mint a szellemi s egyben mindenfajta tevékenység előfeltétele, vallomásaiban ugyancsak több ízben előfordul: „Elme dolgában vétkezném: ha panaszkodnám, megalégületlen lennék (csak *egészség* legyen nyomtatásra elkészíteni a rengeteg készen lévő anyagot); az igazságot is tanilag és erkölcsileg határtalanul szeretem, tehát a magátét (illetőt) mindennek sietek kiadni, több tartozást ügyekezve soha nem vállalni, mint mennyit leróni (kielégíteni) képes vagyok.“ Másutt: „Azonban semmi áron és árért nem kívánok érdemtelenül nyerni; és

(charlatanként) ámitani, csalni: csupán meggyőződés által kívánom a jót más-sal is közölni: e pedig, erősen reményilem megleend, ha élek s *egészség* etc. lesz.“

A Bolyai János leveleiben, följegyzéseiben előforduló orvosi szavak eredet szempontjából általában három — magyar, latin (illetve görög) és német — csoportba sorolhatók.

Leggyakrabban a magyar orvosi kifejezések fordulnak elő. Például: *ájulás, álmatlanság, betegség, bujaság, csúz, egészség, elme, epe-mirigy, feledékenység, ficamodás, fogékonyság, főbeli csúz, franc, gyógyászat, hagymász(!), has-guttaütés, hasmenés, hányó-fosás, hányó-hasmenés, hideglelés, himlő, hólyagos himlő, hűdés, ideg, idegkimerültség, idétlen szülött, inlázás állapot, inrdulás, katonaorvos, kén-esős-jódos kenőcs, kiütés, kórananyag, köszvény, láz, meghülés, nátha, nyavalya, orbánc, (orvos)doktor, orvosi tanács, patika, perjegyökér, recept, sebész, skárlát, szellemi hatás, szem-fül-kóroda, tályog, tápszer, viszketegség, víz-gyógymód, víz-kór, vörös himlő stb.*

A felsorolt kifejezések között több régies orvosi szó is föllelhető. Például: *bujaság* = valakinek buja volta (vö.: bujakór = vérbaj); *csúz* = reuma; *epe-mirigy* = az epehólyag fertőzőes gyulladása; *franc* = itt szifilisz, vérbaj (morbus gallicus, francia betegség); *hagymász* = tífusz; *has-guttaütés* = bélhűdés; *hányó-hasmenés, hányó-fosás* = a kolerára oly jellemző nagy vizes hasmenés, bő, vizes hányással járó bevezető tünet — stb.

Bolyai „saját gyártású“ termékének tűnnek a következő szavak: *elmevak, főbeli csúz, hideg lázrai hajlam, inlázás állapot, jelesen rossz gyomor, terhes beteg, tiszta és jó-vérűség, valóságos beteg* stb. A *főbeli csúz* talán a migrénre utal; az *inlázás állapot* inhüvelygyulladás lehet; a *jelesen rossz gyomor* krónikus gastritisre enged következtetni; a *tiszta és jó-vérűség* szifiliszmentességre; a *valóságos beteg* bizonyára a nem képzelt beteg állapotát fejezi ki.

Az orvostudomány és pszichológia határterületéhez tartozók szavai: *ambitio, feszült állapot, földindulni, generosus, genialis, indignatio, lángelme, lelki háború, lélekéberség, [lélek]elevenség, lobbanni, megmérgeledni, méltatlankodás* stb.

Bolyai János följegyzéseiben, leveleiben több latin (részben görög eredetű) orvosi kifejezés is szerepel. Ezeket a mai orvosi terminológia is használja: *caeca, cholera, chyragra, colica, conservatio, cura, dispositio, doctor, fatalis, fatum, fluida, hámorrh[dalis], hámorrhois, homeopathicae, hypochondria, infitatio, malum, melancholia, monstrum, operatio, pharmacologia, phlegmaticae, podagra, preservatio, recidiva, rheumatismus, sexualis, typhus* stb.

Mint említettem, Bolyai János leveleiben, följegyzéseiben a magyar és latin orvosi kifejezések mellett német orvosi szavakat is használt — bár az előző két csoportbelieknél gyérebben. Testvéröccséhez intézett, 1857. november 27-én kelt levelében találhatjuk ezt a részletet: „A költséges curáról nem is szólok, csak arról, hogy ezen egész, már majd 4 hónap óta tartó betegség alatt ha fölöltöztem is, azonnal megint kénytelen valék s vagyok részint most is ledőlni, nem bírván magamat, s minden anyagi és szellemi munkára alkalmatlan vagy tehetlen lévén, mi pedig már lehetőleg folytonos szellemi tevékenységhez szokott lényegemnek a legnagyobb kín és csüggesztőbb állapot: midőn egy különben éppen erős és erélyes lélek oly betegségbe (*Gemütskrankheit*) esik, mely által ezen legbecsesb és egyedül igazú éltet adó kincsektől megfosztódik, vagyis kedvet, erélyt, tüzet, reményt vesz.“

Az ugyancsak Bolyai Gergelyhez címzett, 1859. november 6-án kelt levélben olvashatjuk: „Csekély személyemet illetőleg pedig hosszas, legmakacsabb nemű, terhes és kínos betegségemnek s az ellene szegzett vízcúrának — már 15 hónap óta még mind rabja vagyok s mindkettő annyira elfoglal éjjel s nappal s úgy elől, hogy még mind teljes tétlenségre vagyok kárhozotva, részint a vízcúrával járó *Aufregungban* tilos lévén a szellemi működés, részint valóban nem is lévén annyi hideg, fázás között dispositiója az embernek, vagyis inkább betegnek — mert azóta szinte nem is tartom magamat embernek s magam urának — s inkább mind sebes mozgásra lévén ösztönöztetve.“ Az említett két német kifejezés jelentése: *Gemütskrankheit* = kedélybetegség; *Aufregung* = izgalom, idegesség.

A fősorolt elég szép számú latin műszó előfordulása Bolyai János hagyatékában arra enged következtetni, hogy ilyen irányú ismereteit jórészt orvosi szak-könyvekből szerezte; így került birtokába a nép és a laikusok által használt orvosi kifejezések mellett jó néhány tudományos szakkifejezés, amelyeket tudatosan alkalmazott. Megjegyzésre méltó, hogy Bolyai János a magyar orvosi szaknyelv által használt görög, latin és német eredetű kifejezéseit etimologikus írásmód szerint építette be szókincsébe, a magyar szavakat pedig — a korabeli tudományosság megszokott eljárását követve — kiejtésük szerint.

A legnagyobb magyar matematikus orvosi tárgyú szókincsének gyarapodásához több tényező járult hozzá. Ezek között talán a családi hagyománynak is szerepe lehetett. Anyai nagyapja, Benkő József neves kolozsvári kirurgus volt. Önletrajzi följegyzésében Bolyai János anyai nagyapját „Kolozs vagy Doboka vármegyei szentgyörgyi Benkő József, egy nagy tekintetű s mintegy orvosi ranggal bíró és elég tehetős sebész chyrurgus“-ként említi. Bár családi kapcsolatai a nagyszülőkkel laza szövésűek voltak, föltehetjük, hogy a felnőtt Bolyai Jánosban a családi emlékek is befolyásolhatták az orvosi kérdések iránt megnyilvánuló érdeklődést.

Döntő tényezőnek azonban mégiscsak hosszas betegeskedését tekinthetjük. Orvosi szemléletét különösen Engel József orvosdoktor⁴ barátsága befolyásolhatta erősen, aki 1837—1851 között volt kezelőorvosa. Engel 1839-ben hívta föl magára az egész magyar tudományosság figyelmét a Magyar Tudós Társaság által díjazott és kiadott *A magyar nyelv gyökérszavai* című munkájával. A nyelvtudomány iránti közös érdeklődésük is barátsággá hevítette rokonszenvüket. Orvosbarátja pályamunkájának alapelveit Bolyai János magáévá tette, s mint ismeretes, nyelvészeti fejtegetéseiben fölhasználta Bolyai Farkas, Kőteles Sámuel és Szász Károly munkái mellett.

Bolyai, aki a magyar nyelv „tökéletesítésén“ is fáradozott, kézírataiban, rövidebb-hosszabb följegyzéseiben sok rokonértelmű szót sorolt föl egymás után, föltehetően azért (vagy azért is), hogy maga, illetve olvasója majd a legmegfelelőbbet válassza ki közülük. Valószínű, hogy Engel József barátságán kívül hatott rá élete utolsó évtizedében másik kezelőorvosának, Péterfi Pálnak⁵ orvosi szóhasználata is. Szakkifejezéseinek egyike-másika Bolyai János följegyzéseiben, leveleiben is előbukkan (*hypochondria, rossz gyomor* stb.).

Arra vonatkozóan, hogy milyen eredetű forrásmunkák állottak az orvosi problémák és az orvosi szaknyelv iránt érdeklődő Bolyai János rendelkezésére, figyelemreméltó megjegyzést találunk ifjabb Hints Elek⁶ hagyatékában. Eszerint Bolyai Jánosnak több orvosi könyv volt birtokában. Nagyobb valószínűség szerint kettő — Wendt János: *A bujakórság vagyis a vénusi nyavalya a maga egész kiterjedésében és minden formájában* (Pest, 1830), valamint Hoyer John: *A hidegvíz derék munkálatjáról* (Pest, 1834). Ezeket minden bizonnyal olvasta is. Arról azonban, hogy honnan kerültek Bolyai János személyi könyvtárába, és volt-e még több társuk, nincsenek megbízható adataink. Bolyai János könyvszerzési lehetőségeinek kiderítése információforrásainak lehetőségeire is rávilágítana!

A szinte már áttekinthetetlenül gazdag Bolyai-irodalomban tudomásom szerint Bolyai János orvosi irányú érdeklődését nem vizsgálta meg senki. A szakmabelieknek feltűnhet, hogy a nagy matematikus viszonylag milyen sok orvosi kifejezést ismert és használt. Itt bemutatott példáimat azonban nem a teljes kéziratok hagyatékából válogattam, hanem a *nyomatásban megjelent* iratokból. Szinte bizonyos, hogy a teljes kéziratok hagyaték áttanulmányozásával ezek megsokszorozhatók volnának, s a példák — olykor talán önkényes — értelmezése helyett ekkor már az anyag teljes felméréséről beszélhetnénk. (Megemlítem itt, hogy e feladat elvégzését munkatervembe vettem.)

Ahhoz, hogy Bolyai Jánosnak az általa ismert gyógymódokról vallott fölfogását részletekbe menően egybeveihessük kora orvostudományi nézeteivel, a rendelkezésünkre álló — orvosi tárgykörbe vágó — szórványos följegyzései nemigen nyújtanak kellő támpontot. Viszonylag világos fogalmi voltak egyes betegségek terjedési módjáról: ebben elsősorban a közvetlen testi kontaktusnak tulajdonított nagy szerepet. Nyilvánvaló, hogy szorosabb értelemben vett orvosi pathodynamiikai ismeretek hiányában nem ismerhette föl, miszerint a körtényezőök hatásának megszűnte után is tovább fejlődhet a körtényező és a szervezet kölcsönhatásából származó kóros folyamat, aminek következtében a gyógyulás nem azonnal vagy egyáltalán nem következik be. Megsejtette a lelki tényezők — ahogyan ő mondja: „szellemi hatás“ — szerepét a hypochondriás jellegű pszichés reakciók kialakulásában, melyek gyakran kóros határokig fokozódnak.

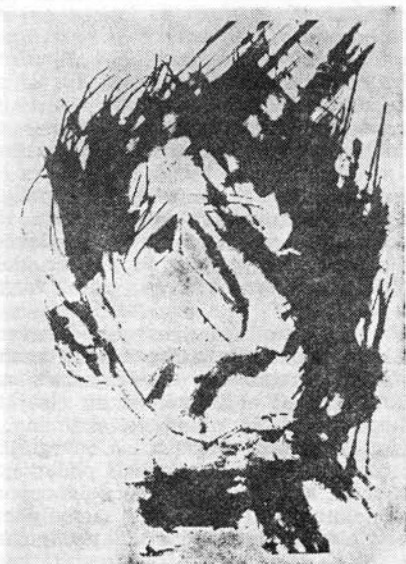
Jóllehet általános életszemléletében, valamint a kóros szomatikus és pszichés folyamatok keletkezéséről vallott orvosi vonatkozású nézeteiben megcsillannak a racionális természettudomány hatásának elemei, Bolyai János mindvégig kitartott a múlt század derekán virágzó hidroterápia mellett, pontosabban az empirikus gyógyászat Priessnitztól származó válfaja mellett. Jellemző, hogy bár Marosvásárhelyen 1812 óta közkórház — az ún. Országos Polgári Gyógyintézet — működött, nincsenek adataink arra, hogy kísérletet tett volna a kórház minden bizonnyal a kor színvonalán álló, a hidroterápiánál változatosabb gyógyeljárás lehe-

tősegeinek igénybevételére. Ez a tartózkodás részben azzal is magyarázható, hogy akkoriban a Bolyaiak társadalmi osztályánál betegség esetén „házi orvos“ igénybevétele volt az általános szokás.

Az eddigiekből — a Benkő Samu által festett társadalomtudós-matematikusi portréjának markáns vonásait is figyelembe véve — kijelenthetjük, hogy Bolyai Jánosról alkotott összképünk kiegészítésre szorul a polihisztorság tekintetében. Az eddigi fölfogást bátran módosíthatjuk: polihisztorsága majdnem apjához mérhető, Bolyai Farkaséhoz, akit különben legtöbbször éppen János fia marasztalt el sokfelé ágazó érdeklődése miatt. Azonban míg az apa érdeklődése a gyakorlati élet irányába is mutatott, János fiáé inkább elméleti jellegű maradt.

JEGYZETEK

1. Benkő Samu: *Bolyai János vallomásai*. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest, 1972. (Az idézetek kiemelései tőlem!)
2. *Bolyai-levelek*. Válogatta, a bevezető tanulmányt írta és a jegyzeteket összeállította Benkő Samu. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest, 1975. — Lásd még a *Bolyai János élete és műve* (Állami Tudományos Könyvkiadó. Bukarest, 1953) című gyűjteményes munka 418. lapját.
3. Különösen Vinzens Priessnitz (1799—1851), Osztrák-Sziléziában, Graefenbergben tevékenykedő empirikus gyógyító akkortájt Európa-szerte divatos gyógymódja foglalkoztatta Bolyait. (Priessnitz újra fölfedezi és általánosan bevezeti a vízzel való gyógyítást, a hidroterápiát.)
4. Engel József (1807—1870) általános orvosi gyakorlatot folytató marosvásárhelyi orvos. Életének utolsó éveit Kolozsvárott töltötte, és ott is halt meg.
5. Péterfi Pál (1792—1861) Marosvásárhely városi fizikusa (főorvosa) volt 1835-től 1848-ig. Több kötetből álló *Orvosi naplóját* a református kollégium könyvtárára (ma Teleki—Bolyai Könyvtár) hagyta. Ebben Bolyai Jánosra vonatkozó fontos körtörténeti adatok is találhatóak.
6. Ifj. Hints Elek (1893—1966), budapesti kórházi igazgató-főorvos, egyetemi magántanár több közleményben foglalkozott a két Bolyai életrajzával.

Hajdu Zoltán: Férfifej
(film-metszet)